

Հավելված
Հաստատվել է ՀՀ ՎՊ խորհրդի
2013թ. մարտի 22 -ի թիվ 5/13 որոշմամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՎԵՐԱՀՄԿԻՉ ՊԱԼԱՏ

ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԵՎ ԱՐՏԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՍՈՒՏՔԵՐԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆԸ ԵՎ
ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՈՒ ԱՐՏԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆՆ ՈՒՂՎԱԾ
ՀՀ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԸՆԹԵՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ԵԿԱՄՈՒՆՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ
ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՄԲ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ՎԵՐԱՀՄԿՈՒԹՅԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ԸՆԹԱՑԻԿ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Վերահսկողության հիմքը՝ ՀՀ վերահսկիչ պալատի խորհրդի 2012թ. փետրվարի 10-ի
թիվ 3/5 որոշումը:

Վերահսկողության նպատակը՝ Բյուջետային և արտաբյուջետային մուտքերի
ապահովմանը և բյուջետային ու արտաբյուջետային միջոցների օգտագործմանն
ուղղված ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի
գործառույթների նկատմամբ համապատասխանության և արդյունավետության
ուսումնասիրություն:

Վերահսկողության առարկան՝ Բյուջետային և արտաբյուջետային մուտքերի
ապահովմանը և բյուջետային ու արտաբյուջետային միջոցների օգտագործմանն
ուղղված ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի
գործառույթներ:

Վերահսկողության օբյեկտները՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական
եկամուտների կոմիտեի աշխատակազմ, ներառյալ՝ հարկային տեսչությունները,
մաքսատները և մաքսային կետերը (ընտրանքային) :

Վերահսկողությամբ ընդգրկված ժամանակահատվածը՝ 2012թ.-ի հունվարի 1-ից մինչև ստուգման իրականացման ժամկետի ավարտը:

Վերահսկողության կատարման ժամկետը՝ 2012թ.-ի փետրվարի 20-ից մինչև 2013թ.-ի մարտի 1-ը:

Վերահսկողության մեթոդաբանությունը՝ Վերահսկողությունն իրականացվել է դիտարկման և վերլուծության ձևերով, ինչպես նաև կիրառվել են արդյունավետության (կատարողական) և համապատասխանության տեսակները: Կիրառվել է ընտրանքային մեթոդի ոչ վիճակագրական եղանակը: Վերլուծության փուլում ամփոփվել և վերլուծվել են դիտարկման արդյունքում ստացված տվյալները:

Վերահսկողության արդյունքները՝

2012թ. ՀՀ Կառավարությանն առնթեր պետական եկամուտների կոմիտեի (այսուհետ՝ ՊԵԿ) կողմից հավաքագրված եկամուտները կազմել են 875,074,100.0 հազ. դրամ, այդ թվում 363,516,100.0 հազ. դրամ՝ ավելացված արժեքի հարկ, 118,653,400.0 հազ. դրամ՝ շահութահարկ, 91,667,300.0 հազ. դրամ՝ եկամտահարկ: Նախորդ տարվա համեմատությամբ հավաքագրված եկամուտներն աճել են 100,373,800.0 հազ. դրամով:

2012թ. ՊԵԿ-ին ՀՀ պետական բյուջեով նախատեսվել է 13,166,504.6 հազ. դրամ, ֆինանսավորումը կազմել է 13,016,768.4 հազ. դրամ , դրամարկղային ծախսը՝ 13,011,749.6 հազ. դրամ:

2012թ. ՊԵԿ-ի արտաբյուջետային մուտքերը կազմել է 6,188,169.2 հազ. դրամ, դրամարկղային ծախսը՝ 4,348,887.8 հազ. դրամ:

Մաքսային ծառայության մասով

2012թ. ՊԵԿ մաքսային ծառայության կողմից փաստացի հավաքագրվել է 317,439,872.0 հազ. դրամ, որը նախորդ տարվա համեմատ ավելի է 37,196,223.0 հազ. դրամով:

2012թ. ՊԵԿ մաքսատների պահպանման ծախսերը կազմել են՝ 2,037,300.0 հազ. դրամ:

Մաքսային մարմինների փաստացի արտաբյուջետային մուտքը 2012թ. կազմել է 4,054,500.0 հազ. դրամ, որը նախորդ տարվա նկատմամբ ավելի է 365,000.0 հազ. դրամով: Արտաբյուջետային միջոցներն օգտագործվել են հիմնականում աշխատավարձի և կապիտալ ծախսերի նպատակով, որը 2012թ. համապատասխանաբար կազմել է՝ 629,800.0 հազ.դրամ և 1,496,100.0 հազ. դրամ:

2012թ. ՊԵԿ մաքսատների և մաքսային կետերի կողմից ձևակերպում ստացած հարկման ենթակա ներմուծման ծավալը կազմել է 1,302,500.0 մլն. դրամ: Նախորդ տարվա (1,181,794.0 մլն դրամ) համեմատությամբ ներմուծման ծավալն ավելացել է 120,706.0 մլն. դրամով:

Արտաքին առևտրով ՀՀ-ից արտահանված ապրանքների ընդհանուր ծավալը 2012թ. կազմել է 548,659.0 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նկատմամբ ծավալն ավելացել է 50,006.0 մլն դրամով:

2013թ. հունվարի 1-ի դրությամբ մաքսային մարմիններում հաշվառված արտաքին տնտեսական գործունեություն (այսուհետ՝ ԱՏԳ) իրականացնող ակտիվ (վերջին 1 տարում առնվազն 1 գործարք իրականացրած) սուբյեկտների թիվը կազմել է 5339, 2012թ. հունվարի 1-ի դրությամբ՝ 5071:

Ըստ ՊԵԿ-ի կողմից տրամադրված տեղեկատվության, 2012թ. արձանագրվել է մաքսային կանոնների խախտման 1763 դեպք: Տուգանքի գումարը կազմել է 166,500.0 հազ. դրամ, որից գանձվել է 114,800.0 հազ. դրամ կամ 69%:

2012թ. ընթացքում ՊԵԿ հետաքննության վարչությունում քննվել է իրավախախտման 242 դեպք, որի արդյունքում պետական բյուջե է գանձվել 428,700.0 հազ. դրամ, որից 122,800.0 հազ. դրամը՝ 78 մաքսային կանոնների խախտման դեպքով հարուցված վարչական վարույթներով, իսկ 305,900.0 հազ. դրամը՝ թերի վճարված մաքսային վճարների գումարն է:

ՊԵԿ նախաբացթողումային վարչության 2012թ. գործունեության վերաբերյալ տեղեկատվության ուսումնասիրությունից պարզվել է, որ վարչության կողմից հայտնաբերված տարբեր իրավախախտումների՝ մասնավորապես, թաքցված, չհայտարարագրված կամ սխալ հայտարարագրված բեռների, սխալ հայտարարագրված երկրի, քաշի, քանակի և այլ իրավախախտումների բացահայտման արդյունքում 2012թ. պետական բյուջե է գանձվել 35,883.7 հազ. դրամ:

Տրամադրված տեղեկությունների ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ ավելացել է ՀՀ մաքսային օրենսգրքի (այսուհետ՝ օրենսգիրք) 87-րդ հոդվածի կիրառմամբ մաքսային արժեքի որոշման (գործարքի գնով) գործընթացը:

2011թ-ին օրենսգրքի 87-րդ հոդվածի կիրառման համար ներկայացված 13028 դիմումից բավարարվել է 12831-ը կամ 98.5%-ը, 2012թ-ին՝ 13641 դիմումից բավարարվել է 13558-ը կամ 99.4%-ը, որը հիմնականում մաքսային մարմիններում իրականացվող բարեփոխումների արդյունք է: Աճի դինամիկա ունի նաև օրենսգրքի 87-րդ հոդվածի հիման վրա ձևակերպված գործարքների հարաբերությունը՝ ներմուծման գործարքների ընդհանուր թվաքանակի նկատմամբ: Այդ ցուցանիշը 2012 թվականին կազմել է 68%, 2011 թվականին՝ 66%:

ԱՏԳ իրականացնող սուբյեկտների կողմից մաքսային մարմիններին ներկայացվող, ապրանքների ձեռք բերման փաստաթղթերի արժանահավատությունը ստուգվում է հետքացրողումային հսկողության իրականացման, հիմնականում այլ երկրների մաքսային մարմիններին ուղղվող հարցումների միջոցով: 2012թ. 36 օտարերկրյա պետության կատարված հարցումների թիվը կազմել է 220, 2011թ. 44 օտարերկրյա պետության՝ 298 հարցում: Հայաստանի Հանրապետության արտաքին առևտրում գրեթե 40% ծավալ ունեցող այնպիսի երկրներ, ինչպիսիք են Չինաստանը, Իրանը, ՄԱԷ-ը, Թուրքիան, Գերմանիան, ԱՄՆ, Հարավային Կորեան, Հնդկաստանը (և այլն) առհասարակ չեն պատասխանել իրենց ուղղված հարցումներին: Արդյունքում ստացվել է, որ հարցումների միջոցով չի ճշտվել ընդհանուր ներմուծումների ծավալի ավելի քան 40%-ի հետ կապված տեղեկատվությունը:

Հետքացրողումային հսկողության իրականացման շրջանակներում ստացված տեղեկությունը ցույց է տալիս, որ ներմուծողների կողմից մաքսային ձևակերպումների համար ներկայացվող հաշիվ ապրանքագրերի արժանահավատությունը շարունակում է պարունակել զգալի ռիսկեր, բյուջեի մուտքերի ապահովման տեսանկյունից: Այսպես՝

- “Եվրո Էքս Կապիտալ” ՍՊԸ-ն 2011թ. Մոլդովայից Մեծ Բրիտանական կազմակերպության միջոցով ՀՀ մաքսային տարածք է ներմուծել 12 286 կգ քաշով 27 668 եվրո արժեքով մանկական խանձարուրներ (1 կգ 2,25 եվրո), սակայն Մոլդովայի մաքսային մարմիններից ստացված տեղեկությունների համաձայն, խանձարուրների արժեքն իրականում կազմել է 40 000 եվրո (1 կգ 3,25 եվրո):

- “Ա.Տ. Գրեյն” ՍՊԸ 2012թ. Ռեկրաինայից ՀՀ մաքսային տարածք է ներմուծել 1921,8 տոննա 403 593 ԱՄՆ դոլար արժեքով պարենային ցորեն (1տ - 210 ԱՄՆ դոլար): Ռեկրաինայի մաքսային մարմիններից ստացված հաշիվ ապրանքագրերի համաձայն ապրանքի արժեքը կազմել է 518 905 ԱՄՆ դոլար (1տ - 270 ԱՄՆ դոլար):

- “Պետրոլ Սերվիս” ՍՊԸ-ն 2011թ. Արգենտինայից ՀՀ մաքսային տարածք է ներմուծել երկու հատ 51 100 ԱՄՆ դոլար արժեքով գազի լցակայանի կոմպրեսորներ՝ իրենց լրակազմերով (1 հատը 25 550), սակայն Արգենտինայի մաքսային մարմիններից ստացված հաշիվ-ապրանքագրի համաձայն, կոմպրեսորների արժեքն իրականում կազմել է 223,640.0 ԱՄՆ դոլար (1 հատը 111 820):

- “Մաս-Գրուպ” ՍՊԸ-ն 2011թ. Բուլղարիայից ՀՀ մաքսային տարածք է ներմուծել 14 731 կգ քաշով 31 621 եվրո արժեքով սննդամթերք (1 կգ 215 եվրո), սակայն Բուլղարիայի մաքսային մարմիններից ստացված հաշիվ-ապրանքագրերի համաձայն, սննդամթերքի արժեքն իրականում կազմել է 47 064 եվրո (1 կգ 320 եվրո)

- “Ռայվ Բնտերթրեյդ” ՍՊԸ-ն 2009թ. Իտալիայից ՀՀ տարածք է ներմուծել 3 386 կգ քաշով 10 772 եվրո արժեքով մանկական կահույք (1 կգ 320 եվրո): Իտալիայի մաքսային մարմիններից ստացված հաշիվ ապրանքագրի համաձայն, նշված ապրանքների արժեքը կազմել է 21 632 եվրո (1 կգ 640 եվրո):

- “Արտեքսիմ” ՍՊԸ-ն 2011թ. Ֆրանսիայից ՀՀ մաքսային տարածք է ներմուծել 12 շիշ 5 326 եվրո արժեքով կոնյակ (1 շիշը 443 եվրո): Ֆրանսիայի մաքսային մարմիններից ստացված հաշիվ-ապրանքագրի համաձայն, ապրանքների արժեքը կազմել է 10 803 եվրո (1 շիշը 900 եվրո):

2012թ. իրականացված թվով 54 հետքացթողումային հսկողության աշխատանքների արդյունքում լրացուցիչ հաշվարկվել են բյուջե վճարման ենթակա 375,000.0 հազ. դրամի մաքսային վճարներ, որից վերականգնվել է 297,000.0 հազ. դրամը:

Արարատյան տարածաշրջանային մաքսատան կողմից հավաքագրած եկամուտը կազմել է 145,176,021.0 հազ. դրամ, որը կազմում է ՊԵԿ մաքսային ծառայության կողմից հավաքագրված եկամուտների 45.7 %-ը: Նախորդ տարվա համեմատ հավաքագրված եկամուտներն աճել են 12,527,021.0 հազ. դրամով: Մաքսատան պահպանման ծախսերը կազմել են 272,700.0 հազ. դրամ:

Մաքսատան կողմից ձևակերպում ստացած հարկման ենթակա ներմուծման ծավալը կազմել է 655,957.0 մլն դրամ , որն ավելի է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից 72,692.0 մլն դրամով:

Արտաքին առևտրով ՀՀ-ից արտահանված ապրանքների ծավալը 2012թ. կազմել է 136,901.0 մլն դրամ, որը նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից ավելի է 15,513.0 մլն դրամով:

2012 թվականին մաքսատան կողմից արձանագրվել է մաքսային կանոնների խախտման 639 դեպք, վարչական տուգանքի գումարը կազմել է 46,459.9 հազ. դրամ, որից գանձվել է 43,073.3 հազ. դրամ, կամ 92.7%-ը:

Ակցիզային հարկով հարկվող ապրանքների մասնագիտացված մաքսատան կողմից հավաքագրած եկամուտը կազմել է 57,471,543.0 հազ. դրամ, որը կազմում է ՊԵԿ մաքսային ծառայության կողմից հավաքագրված եկամուտների 18.1%-ը: Նախորդ տարվա համեմատ հավաքագրված եկամուտներն աճել է 6,144,910.0 հազ. դրամով: Մաքսատան պահպանման ծախսերը կազմել է 6,409.0 հազ. դրամ:

Մաքսատան կողմից ձևակերպում ստացած հարկման ենթակա ներմուծման ծավալը կազմել է 155,121.4 մլն դրամ , որն ավելի է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից 7,505.1 մլն դրամով: Վերոնշյալից 14,914.0 մլն. դրամը կազմել է սպիրտային խմիչքները (2203-2208 ծածկագրեր), 118,482.3 մլն. դրամը` դիզելային վառելիքը, բենզինը, հում նավթը և նավթամթերքը, 21,725.1 մլն. դրամը` ծխախոտը և ծխախոտի արտադրանքը:

2012թ. արտահանման ծավալը կազմել է 93,304.7 մլն դրամ, նախորդ տարվա համեմատ 32,912.2 մլն. դրամով ավելի: Հանրապետությունից հիմնականում արտահանվել է կոնյակ` 50,948.6 մլն. դրամ :

2012 թվականին մաքսատան կողմից արձանագրվել է մաքսային կանոնների խախտման 26 դեպք, վարչական տուգանքի գումարը կազմել է 1,300.0 հազ. դրամ, որն ամբողջությամբ գանձվել է:

2012թ. հունվարի 1-ից ակցիզային հարկ է սահմանվել ավտոմեքենաների շարժիչային յուղերի համար: Տեղեկատվության ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ ի տարբերություն նախորդ տարի ներկրված 9514 տոննա շարժիչային յուղի, 2012թ. ներկրվել է ընդամենը 4998.9 տոննա յուղ, իսկ ակցիզային հարկով չհարկվող յուղերի ծավալը նախորդ տարվա 1925 տոննայի դիմաց 2012թ. կազմել է 5379.1 տոննա: Վերոնշյալը վկայում է ակցիզային հարկի վճարումից խուսափելու նպատակով ներմուծվող յուղերի սխալ հայտարարագրման ռիսկի մասին, որի նկատմամբ մաքսատան կողմից իրականացված հսկողության արդյունքում հայտնաբերվել են մի շարք խախտումներ: Մասնավորապես՝ «Ռան Օյլ» ՍՊԸ համաձայն փաստաթղթերի ներմուծել է 98.9 տոննա արդյունաբերական նշանակության յուղ, որը հարկման ենթակա չէ: Իրականում ներկրվել է շարժիչային յուղ : Կազմակերպության կողմից որպես արդյունաբերական յուղ ներկայացված հայտարարագիրը մաքսատան կողմից համարվել է անվավեր և վերահայտարարագրվել է որպես շարժիչային յուղ:

Ավտոտրանսպորտային միջոցների մաքսային ձևակերպումների մասնագիտացված մաքսատան կողմից հավաքագրած եկամուտը կազմել է 34,760,237.9 հազ. դրամ, որը կազմում է ՊԵԿ մաքսային ծառայության կողմից հավաքագրված եկամուտների 11%-ը: Նախորդ տարվա համեմատ հավաքագրված եկամուտներն աճել են 4,229,483.4 հազ. դրամով: Մաքսատան պահպանման ծախսերը կազմել են 109,187.8 հազ. դրամ:

Մաքսատան կողմից ձևակերպում ստացած հարկման ենթակա ներմուծման ծավալը կազմել է 125,725.5 մլն. դրամ , որն ավելի է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից 17,945.0 մլն. դրամով: 2012թ. նախորդ տարվա համեմատ ներմուծվել են

5428 միավորով ավելի տրանսպորտային միջոցներ: Տրանսպորտային միջոցները հիմնականում ներմուծվել են ԱՄՆ-ից, Վրաստանից և Ճապոնիայից:

2012 թվականին մաքսատան կողմից արձանագրվել է մաքսային կանոնների խախտման 615 դեպք, վարչական տուգանքի գումարը կազմել է 42,551.6 հազ. դրամ, որից գանձվել է 37,801.6 հազ. դրամ:

Հարկային ծառայության մասով

Համաձայն ներկայացված տեղեկատվության ՊԵԿ հարկային ծառայության (այսուհետ՝ հարկային ծառայություն) համակարգում 01.01.2012թ. դրությամբ հաշվառված է եղել 254033 հարկ վճարող, տարվա ընթացքում հաշվառվել են ևս 17391 կազմակերպություններ:

2012թ. հարկային ծառայության կողմից հավաքագրված եկամուտը կազմել է 557,623,100.0 հազ. դրամ, արտաբյուջետային միջոցների եկամտային մասը կազմել է 2,039,100.0 հազ. դրամ, փաստացի ծախսը 1,488,280.0 հազ. դրամ :

Արաբկիրի հարկային տեսչության կողմից ներկայացված տեղեկատվության համաձայն 01.01.2013թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառվել են 12315 տնտեսվարող սուբյեկտներ, այդ թվում գործող՝ 5684: 01.01.2012թ.-ի դրությամբ հաշվառվել են 10682 տնտեսվարող սուբյեկտներ, այդ թվում՝ գործող 4826, որից հաշվարկ- հաշվետվություններ են ներկայացրել՝ 3472 տնտեսվարող սուբյեկտներ: Տեսչության արտաբյուջետային մուտքերը կազմել են 59,493.9 հազ. դրամ:

2012թ.-ի պետական բյուջեի մուտքերի հավաքագրման տարեկան առաջադրանքը կազմել է 24,009,700.0 հազ. դրամ, փաստացի հավաքագրվել է 21,963,600.0 հազ. դրամ (91.48%): 01.01.2012թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառված հարկ վճարողների հարկային պարտավորությունները կազմել են

16,236,807.6 հազ. դրամ, տարվա ընթացքում դրանք ավելացել են 1,571,917.7 հազ. դրամով և 01.01.2013թ.-ի դրությամբ կազմել են 17,808,722.5 հազ. դրամ:

01.01.2012թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառված հարկ վճարողների գերավճարները կազմել են 8,758,602.9 հազ. դրամ, տարվա ընթացքում գերավճարները ավելացել են 3,873,546.2 հազ. դրամով և 01.01.2013թ.-ի դրությամբ կազմել են 12,632,149.1 հազ. դրամ:

2012թ.-ին տեսչությանը 0-ական հաշվետվություններ են ներկայացրել 1548 տնտեսվարող սուբյեկտներ, 2011թ նկատմամբ 214-ով պակաս:

Տեսչության կողմից 2012թ. ընթացքում ստուգումներ են իրականացվել 1246 սուբյեկտների մոտ, որի արդյունքում հայտնաբերված խախտումների ծավալը կազմել է 973,058.6 հազ. դրամ 01.01.2013թ. դրությամբ վերականգնվել է 347,063.0 հազ. դրամ կամ 35%-ը:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 170.3 հոդվածի համաձայն՝ «Հարկերը, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարումները սահմանված ժամկետներում չվճարելը առաջացնում է տուգանքի նշանակում սահմանված նվազագույն աշխատավարձի տասնապատիկից մինչև քսանապատիկը», սակայն 2012թ. հոկտեմբեր ամսին սահմանված ժամկետից մեկ ամիս և ավելի ուշացումով հարկ վճարած թվով 71 հարկատուներից միայն 24-ի նկատմամբ է կիրառվել վերը նշված հոդվածով նախատեսված տուգանքը, որից թվով 2 սուբյեկտների նկատմամբ կիրառվել է նվազագույն աշխատավարձի տասնապատիկի չափով, 1-ի նկատմամբ՝ տասնհինգապատիկի չափով և 21-ի նկատմամբ՝ քսանապատիկի չափով:

Համաձայն հարկային պետական ծառայության պետի 04.07.2006թ.-ի N1-06/378-Ա հրամանի հավելված 1-ի III-րդ բաժնի 2-րդ կետի պահանջի՝ կամերալ ուսումնասիրության անցկացումը պարտադիր է, եթե տնտեսվարող սուբյեկտի

կողմից երրորդ տարին անընդմեջ ներկայացվել է հարկային վնաս: 01.01.2012թ. դրությամբ նախորդ երեք տարում անընդմեջ վնաս ունեցող 33 կազմակերպությունների կողմից ներկայացված հաշվետվությունների կամերալ ուսումնասիրություններ են իրականացվել:

Տեսչության կողմից առանձին դեպքերում չի ապահովվել «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի ա) ենթակետի պահանջը, համաձայն որի, տեսչությունը՝ հարկերի, այլ պարտադիր վճարումների կամ վարչարարությունից ծագած տուգանքների գծով վճարումն ուշացնելու դեպքում պարտավորության հայտնաբերման պահին հաջորդող 6 ամսվա ընթացքում կազմակերպությանը սնանկ ճանաչելու պահանջով պետք է դիմեր դատարան:

Էրեբունու հարկային տեսչության կողմից ներկայացված տեղեկատվության համաձայն 01.01.2013թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառվել են 9761 տնտեսվարող սուբյեկտներ, այդ թվում՝ գործող՝ 3886: 01.01.2012թ.-ի դրությամբ հաշվառվել են 8406 տնտեսվարող սուբյեկտներ, այդ թվում գործող 3461, որից հաշվարկ հաշվետվություններ են ներկայացրել՝ 3390 տնտեսվարող սուբյեկտներ: Տեսչության արտաբյուջետային մուտքերը կազմել են 69,643.0 հազ. դրամ:

2012թ.-ի պետական բյուջեի մուտքերի հավաքագրման տարեկան առաջադրանքը կազմել է 14,434,700.0 հազ. դրամ, փաստացի հավաքագրվել է 13,932,400.0 հազ. դրամ (96.5%): 01.01.2012թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառված հարկ վճարողների հարկային պարտավորությունները կազմել են 5,357,000.0 հազ. դրամ, տարվա ընթացքում դրանք աճել են 403,100.0 հազ. դրամով (7.5%) և 01.01.2013թ.-ի դրությամբ կազմել են 5,760,100 հազ. դրամ:

01.01.2012թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառված հարկ վճարողների գերավճարները կազմել են 4,356,600.0 հազ. դրամ, տարվա ընթացքում

գերավճարները ավելացել են 1,907,600.0 հազ. դրամով և 01.01.2013թ.-ի դրությամբ կազմել են 6,264,200.0 հազ. դրամ:

2012թ.-ին տեսչությանը 0-ական հաշվետվություններ են ներկայացրել 548 տնտեսավարող սուբյեկտներ, 2011թ նկատմամբ 215-ով պակաս:

Տեսչության կողմից 2012թ. ընթացքում ստուգումներ են իրականացվել 1303 սուբյեկտների մոտ, որի արդյունքում հայտնաբերված խախտումների ծավալը կազմել է 476,300.0 հազ. դրամ, 01.01.2013թ. դրությամբ վերականգնվել է 424,300.0 հազ. դրամ կամ 89%:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 170.3 հոդվածի համաձայն՝ «Հարկերը, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարումները սահմանված ժամկետներում չվճարելը առաջացնում է տուգանքի նշանակում սահմանված նվազագույն աշխատավարձի տասնապատիկից մինչև քսանապատիկը», սակայն, 2012թ. հոկտեմբեր ամսին սահմանված ժամկետից մեկ ամիս և ավելի ուշացումով հարկ վճարած թվով 130 հարկատուներից միայն 48-ի նկատմամբ է կիրառվել վերը նշված հոդվածով նախատեսված տուգանքը, որից թվով 11 սուբյեկտների նկատմամբ կիրառվել է նվազագույն աշխատավարձի տասնապատիկի չափով, 6-ի նկատմամբ՝ տասնհինգապատիկի չափով և 31-ի նկատմամբ՝ քսանապատիկի չափով:

Համաձայն հարկային պետական ծառայության պետի 04.07.2006թ.-ի N1-06/378-Ա հրամանի հավելված 1-ի III-րդ բաժնի 2-րդ կետի պահանջի՝ կամերալ ուսումնասիրության անցկացումը պարտադիր է, եթե տնտեսավարող սուբյեկտի կողմից երրորդ տարին անընդմեջ ներկայացվել է հարկային վնաս: 01.01.2012թ. դրությամբ նախորդ երեք տարում անընդմեջ վնաս ունեցող 11 կազմակերպությունների կողմից ներկայացված հաշվետվությունների կամերալ ուսումնասիրություններ են իրականացվել:

Տեսչության կողմից առանձին դեպքերում չի ապահովվել «Մնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի ա) ենթակետի պահանջը, համաձայն որի, տեսչությունը՝ հարկերի, այլ պարտադիր վճարումների կամ վարչարարությունից ծագած տուգանքների գծով վճարումն ուշացնելու դեպքում պարտավորության հայտնաբերման պահին հաջորդող 6 ամսվա ընթացքում կազմակերպությանը սնանկ ճանաչելու պահանջով պետք է դիմեր դատարան:

Նոր նորքի հարկային տեսչության կողմից ներկայացված տեղեկատվության համաձայն 01.01.2013թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառվել են 13158 տնտեսվարող սուբյեկտներ, այդ թվում գործող՝ 5744: 01.01.2012թ.-ի դրությամբ հաշվառվել են 11426 տնտեսվարող սուբյեկտներ, այդ թվում գործող 5148, որից հաշվարկ հաշվետվություններ են ներկայացրել՝ 3884 տնտեսվարող սուբյեկտներ: Տեսչության արտաբյուջետային մուտքերը կազմել են 41,622.4 հազ. դրամ:

2012թ.-ի պետական բյուջեի մուտքերի հավաքագրման տարեկան առաջադրանքը կազմել է 19,624,400.0 հազ. դրամ, փաստացի հավաքագրվել է 16,085,800.0 հազ. դրամ (82%): 01.01.2012թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառված հարկ վճարողների հարկային պարտավորությունները կազմել են 8,778,048.5 հազ. դրամ, տարվա ընթացքում դրանք նվազել են 507,984.7 հազ. դրամով և 01.01.2013թ.-ի դրությամբ կազմել են 8,270,063.8 հազ. դրամ:

01.01.2012թ.-ի դրությամբ տեսչությունում հաշվառված հարկ վճարողների գերավճարները կազմել են 6,343,406.7 հազ. դրամ, տարվա ընթացքում գերավճարները ավելացել են 773,858.9 հազ. դրամով և 01.01.2013թ.-ի դրությամբ կազմել են 7,117,265.6 հազ. դրամ:

2012թ.-ին տեսչությանը 0-ական հաշվետվություններ են ներկայացրել 184 տնտեսվարող սուբյեկտներ, 2011թ նկատմամբ 87-ով պակաս:

Տեսչության կողմից 2012թ. ընթացքում ստուգումներ են իրականացվել 33 սուբյեկտների մոտ, որի արդյունքում հայտնաբերված խախտումների ծավալը կազմել է 129,072.7 հազ. դրամ, տույժերն ու տուգանքները 57,113.1 հազ. դրամ, 01.01.2013թ. դրությամբ վերականգնվել է 105,160.9 հազ. դրամ կամ՝ 81%:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 170.3 հոդվածի համաձայն՝ Հարկերը, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարումները սահմանված ժամկետներում չվճարելը առաջացնում է տուգանքի նշանակում սահմանված նվազագույն աշխատավարձի տասնապատիկից մինչև քսանապատիկը, սակայն 2012թ. հոկտեմբեր ամսին սահմանված ժամկետից մեկ ամիս և ավելի ուշացումով հարկ վճարած թվով 59 հարկատուներից միայն 4-ի նկատմամբ է կիրառվել վերը նշված հոդվածով նախատեսված տուգանքը, նվազագույն աշխատավարձի քսանապատիկի չափով:

Համաձայն հարկային պետական ծառայության պետի 04.07.2006թ.-ի N1-06/378-Ա հրամանի հավելված 1-ի III-րդ բաժնի 2-րդ կետի պահանջի՝ կամերալ ուսումնասիրության անցկացումը պարտադիր է, եթե տնտեսվարող սուբյեկտի կողմից երրորդ տարին անընդմեջ ներկայացվել է հարկային վնաս: 01.01.2012թ. դրությամբ նախորդ երեք տարում անընդմեջ վնաս ունեցող 3 կազմակերպությունների կողմից ներկայացված հաշվետվությունների կամերալ ուսումնասիրություններ չեն իրականացվել:

Տեսչության կողմից առանձին դեպքերում չի ապահովվել «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի ա) ենթակետի պահանջը, համաձայն որի, տեսչությունը՝ հարկերի, այլ պարտադիր վճարումների կամ վարչարարությունից ծագած տուգանքների գծով վճարումն ուշացնելու դեպքում պարտավորության հայտնաբերման պահին հաջորդող 6 ամսվա ընթացքում կազմակերպությանը սնանկ ճանաչելու պահանջով պետք է դիմեր դատարան:

Եզրակացություն

1. ՀՀ Կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի (այսուհետ՝ ՊԵԿ) կողմից 2012թ. հավաքագրված եկամուտները կազմել են 875,074,100.0 հազ. դրամ, որը գերազանցում է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը՝ 100,373,800.0 հազ. դրամով:
2. Մաքսային բարեփոխումների արդյունքում ավելացել է ՀՀ մաքսային օրենսգրքի 87-րդ հոդվածով՝ գործարքի գնով մաքսային արժեքի որոշմամբ մաքսային ձևակերպումների թիվը: 2012թ. բավարարվել է ներկայացված դիմումների 99.4%-ը:
3. Հետբացթողումային հսկողության իրականացման նպատակով կատարված հարցումներին չեն պատասխանել այնպիսի երկրներ, որոնք ՀՀ արտաքին առևտրում ունեն գրեթե 40% ծավալ: Արդյունքում, հնարավոր չի եղել ապահովել հետբացթողումային հսկողության արդյունավետ իրականացումը, որը կապահովեր բյուջետային լրացուցիչ մուտքեր:
Հետբացթողումային հսկողության իրականացման արդյունքում անհամապատասխանություններ են արձանագրվել գործարքի գնով մաքսային արժեքի որոշմամբ մաքսային ձևակերպում ստացած ինվոյսային արժեքների և հարցման արդյունքում ստացված հաշիվ ապրանքագրերի արժեքների միջև, որի արդյունքում 2012թ. հաշվարկվել է 375,000.0 հազ. դրամ պետական բյուջե գանձվող գումար (գանձվել է 297,000.0 հազ. դրամ):
4. 2012թ.-ից ակցիզային հարկ է սահմանվել ՀՀ տարածք ներմուծվող շարժիչային յուղերի համար, որի արդյունքում տարվա ընթացքում ներմուծված շարժիչային յուղի ծավալը նախորդ տարվա համեմատությամբ երկու անգամ նվազել է: Շարժիչային յուղերի արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկի ճիշտ ծածկագրով հայտարարագրման հետ կապված կան ռիսկեր: Որոշ կազմակերպություններ ներմուծվող շարժիչային յուղը հայտարարագրել են որպես արդյունաբերական նշանակության յուղ

(ակցիզային հարկով չի հարկվում), որը մաքսային հսկողության արդյունքում վերահայտարարագրվել է:

5. 2012թ. ընթացքում ընտրանքային ուսումնասիրված երեք հարկային տեսչություններում հաշվառված սուբյեկտների թվաքանակը, ինչպես նաև հարկային պարտավորություններն ավելացել են: Դրանց կողմից 2012թ. հավաքագրված եկամուտը կազմել է 51,981,800.0 հազ. դրամ:
6. Երեք տեսչությունների կողմից 2012թ. իրականացված ստուգումներով հայտնաբերված խախտումների արդյունքում գանձման ենթակա գումարների հավաքագրման համեմատաբար ցածր ցուցանիշ է գրանցվել Արաբկիրի հարկային տեսչությունում: Տարվա ընթացքում հայտնաբերված 973,058.6 հազ. դրամ խախտման ծավալից հավաքագրվել է ընդամենը 347,063.0 հազ. Դրամը, կամ 35%, այն դեպքում, երբ Էրեբունու և Նոր Նորքի հարկային տեսչություններում այն կազմել է համապատասխանաբար՝ 89% և 81%:
7. Տեսչությունների կողմից հետևողականություն չի ցուցաբերվել «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի 170.3 հոդվածի պահանջի կատարման հարցում: Հարկերը, պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարումները սահմանված ժամկետներում չվճարած ոչ բոլոր տնտեսվարող սուբյեկտների նկատմամբ է կիրառվել վերը նշված հոդվածով նախատեսված տուգանքը:
8. Տեսչությունների կողմից առանձին դեպքերում չի ապահովվել «Մանկության մասին» ՀՀ օրենքի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետի ա) ենթակետի պահանջը:

Առաջարկություններ

ՀՀ կառավարությանն առըթեր պետական եկամուտների կոմիտեին՝

1. Հետքացրոդումային հսկողության արդյունավետության բարձրացման նպատակով միջոցառումներ ձեռնարկել այլ երկրների մաքսային մարմինների հետ համագործակցություն ապահովելու ուղղությամբ:
2. Մաքսային բարեփոխումների գործընթացին համընթաց անհրաժեշտ միջոցառումներ ձեռնարկել (այդ թվում նաև իրավական ակտերում փոփոխություններ և լրացումներ կատարել) ինչպես տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից մաքսային մարմիններին տրամադրվող փաստթղթերին ներկայացվող պահանջների, այնպես էլ դրանց պատասխանատվության բարձրացման նկատմամբ:
3. Իրականացնել միջոցառումներ ՀՀ տարածք ներմուծվող ավտոմեքենաների շարժիչային յուղի և արդյունաբերական նշանակության յուղերի տարանջատման, դրանց լաբորատոր ուսումնասիրության հնարավորությունների ստեղծման ուղղությամբ:
4. Հարկերը սահմանված ժամկետից ուշ վճարող տնտեսվարող բոլոր սուբյեկտների նկատմամբ կիրառել «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ» ՀՀ օրենսգրքի 170.3 հոդվածով նախատեսված տուգանքը:

Համաձայն «Վերահսկիչ պալատի մասին» ՀՀ օրենքի 24-րդ հոդվածի 2-րդ մասի «գ» կետի, մեկամսյա ժամկետում ՀՀ վերահսկիչ պալատին գրավոր տեղեկատվություն տրամադրել արձանագրված խախտումները վերացնելու վերաբերյալ: